

ההיסטוריה לא התחילה ב-23-10-7 ולא נגמרה ביום זה

בימים שלאחר ה-7 לאוקטובר (2023) הייתי בהלם. העוצמה של מתקפת החמאס ואוזלת היד של צה"ל הפתיעו אותי, אך בעיקר זועזעתי מהמחשבה על הקורבנות של הטבח ומקריאת הסיפורים של הניצולים בעור שיניהם. הסיפורים על תושבים שמנסים להחזיק בדלת בעוד שהרוצחים מנסים לפתוח אותה, על באי מסיבת טבע שמנסים להימלט מפני מבקשי נפשם הדולקים אחריהם, על אחרים המעמידים פני מתים בתקווה שלא יבצעו בהם "וידוי הריגה". וכל זה מהדהד אסוציאציות יהודיות על פוגרומים, חוסר ישע, והסתתרות בעליית גג או ביערות. האסוציאציות הללו מחמירות עוד יותר את הטראומה של הפרת החוזה בין המדינה לאזרחים, חוזה שכולל הגנה עליהם מתקיפה מהחוץ.

אלא שההיסטוריה לא התחילה באותו יום מזעזע ולא הסתיימה באותו יום, למרות שיום זה מסמן עליית מדרגה בקטלניות ובזוועתיות של הסכסוך הציוני-פלסטיני אשר מתמשך ומתעצם כבר יותר ממאה שנים. עליית מדרגה זו לא הייתה האחרונה. בתגובה למתקפה הרצחנית של החמאס, פתחה ישראל במסע נקמה חסר הבחנה שזרע מוות והרס בממדים עצומים ברצועת עזה. מסע נקמה זה, שאין לו תכלית ממשית, עדיין נמשך בזמן כתיבת שורות אלו, תוך גביית מחיר דמים גם מחיילי צה"ל וגם מהחטופים אשר נותרו עדיין בחיים ברצועה. ואולי למסע נקמה זה יש תכלית ממשית שהיא החרפת הסכסוך באופן שיסייע להשלטת שלטון אוטוקרטי בישראל.

באשר לסכסוך הציוני-פלסטיני, קשה לרוב הישראלים להפנים את העובדה הברורה שאת מחיר ה"תקומה של עם ישראל בארצו" שילם בעיקר עם אחר אשר נחרב כישות פוליטית (בארצו). האירועים שהובילו לחורבן זה ידועים אך ממוסגרים באופן מטעה: לא היה דבר בלתי סביר בהתנגדות הפלסטינית לפרויקט הציוני אשר כוון להקמת ישות פוליטית יהודית בפלשתינה. מצד שני, הממסד הציוני שהיה נטוע בעיקרו באירופה, לא ראה כל בעיה בהתיישבות בטריטוריה מאוכלסת בילידים לא אירופאים, בניגוד לרצונם. כך נהגו כל אומות אירופה במהלך כמה מאות שנים עד לאמצע המאה העשרים. בפרט, זכות ההגדרה העצמית שכובדה ביחס לעמים ששחררו משליטת האימפריה ההבסבורגית, נשללה מעמי ערב לאחר פירוק האימפריה העותומנית. השטח שנכבש הפך לשלל של בריטניה וצרפת, אשר פירקו אותו לחלקים ושלטו בחלקיו השונים בדרכים שונות שתאמו את האינטרסים שלהם, כל זאת בהסכמת חבר הלאומים ומבלי לשאול את הילידים.

יודגש שהפסקה הקודמת אינה עוסקת בשיפוט מוסרי אלא בקביעת עובדות. באשר לשיפוט מוסרי, ראוי לדעתי לזכור כי נורמות פוליטיות וחברתיות הינן תלויות-תקופה.

ראוי גם להדגיש שמדיניות הישוב העברי ביחס לסכסוך עם הפלסטינים, בעיקר בשנות השלושים והארבעים, לא הייתה בלתי סבירה (בהינתן הנורמות הפוליטיות והחברתיות שהיו מקובלות באותו זמן). אין זה סותר את הדעה שמוטב היה לו הישוב העברי היה מאמץ מדיניות אחרת, בפרט, זו שקודמה ע"י ברית שלום או זו שקודמה על ידי המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית. סף הסבירות נמוך בהרבה מסף המיטביות.

ההתנגשות בין שני הקולקטיבים הלאומיים הובילה למלחמת 1947/8 שבה לא נמנעו הצדדים מפגיעה בתושבים בלתי-לוחמים. בפרט, מעשי זוועה בוצעו על ידי שני הצדדים, ואין בכך בכדי להפתיע, בהינתן הנסיבות של סכסוך לאומי/אתני על טריטוריה אשר מיושבת על ידי שני הקולקטיבים. המיתוס הישראלי על "טוהר הנשק" הינו מיתוס.

על מדיניות ישראל בשנות החמישים והששים ביחס לפלסטינים ולמדינות ערב ניתן למתוח ביקורת נוקבת יותר. בפרט, מדובר בסירוב לחזרת הפליטים הפלסטינים, בהטלת ממשל צבאי על האזרחים הפלסטינים שנותרו באזורים הכפריים, ובהתחמקות מניסיונות דיפלומטיים בינלאומיים ואף ישירים לשוב הסכסוך שהפך לישראלי-ערבי.

סף גבוה יותר של אי-סבירות נחצה לאחר מלחמת 1967: החלטת ממשלה מיוני 1967, שקבעה שהשטחים שנכבשו יוחזקו באופן זמני כקלפי מיקוח לקראת הסכמי שלום, ננטשה בהדרגה בטרם יבשה עליה הדיו. במקומה קודמה מדיניות של סיפוח דה-פקטו של חלקים משטחים אלו, וזו בתקופה בה הנורמות הבינלאומיות שללו כיבוש וסיפוח של שטחים מיושבים והגבילו למינימום את השימוש בשטחים אלו על ידי הכוח הכובש. מלבד היותה של מדיניות הסיפוח -- שמשמעה דיכוי של התושבים המקומיים -- עוול מוסרי, מדובר באיוולת פוליטית. בפרט, במקום לפעול לשיכוך הסכסוך הישראלי-פלסטיני, הובילו פעולותיה של ישראל להחרפת הסכסוך, וזו בניגוד משווע לאינטרסים הקיומיים שלה.

הסכנה הכרוכה בתחזוקה של משטר דיכוי של עם אחד על עם אחר הייתה צריכה להיות ברורה לכל בר דעת כבר בשנת 1967, והיא אכן הייתה ברורה לחלק משרי הממשלה בשנים הראשונות לכיבוש. במהלך השנים הפך הדיכוי של תושבי השטחים ליותר ויותר ברוטלי ופוגעני. בגדה המערבית התלווה לדיכוי גם נישול ממשאבים, בעיקר משאבי קרקע, ואילו רצועת עזה הושמה בשנת 2007 תחת מצור חלקי או מלא לפי "צורכי הביטחון" של ישראל (אשר מוגדרים באופן שרירותי על ידה). למעשה, רצועת עזה הפכה לכלא בלתי-מקורה, והיאוש של תושביה הוא שהתפרץ ב-7 לאוקטובר (2023).

גם כאן, אדגיש, כי המילים האחרונות אינן עוסקות בשיפוט מוסרי אלא בקביעת עובדה: דיכוי של אוכלוסייה וכליאתה במצב של חוסר תקווה מוביל תמיד להתפרצות אלימה.

השאלה היא כמובן מה עושים כעת. התשובה שלי היא, שבמציאות הנוכחית, הפתרונות היחידים שבאים בחשבון הם פתרונות אשר מבוססים על עקרון של שיווין פוליטי מלא החל על כל התושבים שבין הים לנהר. העיקרון הזה שולל הכתבה של "פתרון" על ידי אחד מן הצדדים, ובפרט הצד הישראלי (שיש לו נטייה כזו). השאלה האם קיים פתרון שיכול להתקבל על דעת שני הצדדים היא שאלה רטורית שצומחת מתוך דחיה של עקרון השוויון. אכן, כל עוד אחד משני הצדדים מסרב לקבל את עקרון השוויון לא יהיה פתרון, וכאשר שני הצדדים יקבלו את עקרון השוויון ימצא גם פתרון.

שני הפתרונות אשר מדובר בהם הרבה – מדינה דו-לאומית ושתי מדינות לשני עמים – נראים בלתי ישימים כל עוד לא מתקבל עקרון השוויון. אין טעם להתווכח מי מהם עדיף במצב בו עקרון השוויון עדיין לא התקבל על ידי שני הצדדים. הוויכוח הזה רק מסיט אותנו מהמאבק על קבלת עקרון השוויון.

לסיום, ראוי לציין שהמשך והחרפת הסכסוך הלאומי מקלים על כוחות ריאקציונרים לשמר ולחזק את שליטתם בכל אחת מן הקבוצות הלאומיות. שליטה זו מעמיקה ומחריפה את הפערים החברתיים-כלכליים בחברות אלו, ומונעת טיפול יסודי בהם.